

УДК [37.017.7:316.346]"364"

Асмолова Тетяна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 053 Психологія,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0589-1020>

Науковий керівник:
Доній Вікторія,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
кандидат філологічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4883-2423>

СОЦІАЛЬНЕ КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальне конструювання гендеру слід розуміти як тривалий і багатомірний процес формування уявлень про соціально прийнятні ролі, моделі поведінки та способи самовираження жінок і чоловіків. Гендер у цьому контексті постає не як біологічно зумовлена характеристика, а як результат суспільної взаємодії, що відбувається під впливом родини, освіти, релігії, медіа, державної політики та культурних традицій. Через механізми соціалізації індивід поступово засвоює очікування щодо поведінки, професійного вибору, емоційної експресії та соціальної активності, які історично склалися в конкретному суспільстві. Гендерні ролі не є статичними чи універсальними, а відображають соціальний контекст і можуть змінюватися під впливом суспільних трансформацій.

В умовах війни процес соціального конструювання гендеру набуває певної специфіки, оскільки збройний конфлікт руйнує звичні соціальні структури та змінює розподіл функцій у суспільстві. Війна створює ситуацію екстремального напруження, в якій традиційні моделі поведінки зазнають перегляду. Відбувається переоцінка ролей, пов'язана з мобілізацією людських ресурсів, необхідністю швидкої адаптації та забезпечення життєдіяльності держави. Гендерні уявлення стають більш гнучкими, адже суспільство змушене реагувати на нові виклики, що часто виходять за межі усталених стереотипів [5, с.116].

Зокрема, воєнні обставини залучають активніше до участі жіноку сфери, які раніше вважалися переважно чоловічими, включаючи військову службу, стратегічне управління, логістику та технічні спеціальності. Водночас чоловіки нерідко беруть на себе більшу відповідальність у сімейній сфе-

рі, особливо в умовах переміщення, втрати роботи чи зміни місця проживання. Трансформація практик повсякденного життя поступово впливає на суспільне сприйняття гендерних ролей, демонструючи, що ефективність діяльності не визначається статтю, а залежить від компетентності, професійних навичок і особистих якостей [4].

Разом із тим війна може не лише розширювати можливості для гендерної рівності, а й відтворювати або навіть посилювати традиційні стереотипи. У кризових умовах суспільство часто апелює до образів захисника та берегині, що символічно закріплюють поділ ролей за статевою ознакою. Подібні наративи можуть обмежувати індивідуальний вибір і формувати очікування щодо правильної поведінки чоловіків і жінок. У результаті соціальне конструювання гендеру набуває суперечливого характеру, поєднуючи інноваційні зміни з консервативними тенденціями.

Особливо гострою проблемою в умовах війни стає гендерно зумовлене насильство та дискримінація. Порушення безпеки, економічна нестабільність і руйнування соціальних зв'язків створюють додаткові ризики для жінок і дітей, зокрема щодо сексуального насильства, торгівлі людьми чи обмеженого доступу до медичних і соціальних послуг. Гендерні нерівності мають структурний характер і можуть загострюватися в кризових ситуаціях. Соціальне конструювання гендеру в цьому випадку відображає глибинні дисбаланси влади та ресурсів у суспільстві [1].

З позицій соціально-психологічного аналізу гендер постає як система очікувань і символічних значень, що формуються в процесі взаємодії індивідів. Війна як потужний соціальний фактор змінює контекст цієї взаємодії, створюючи нові умови для формування ідентичності. Люди змушені адаптуватися до невизначеності, що сприяє перегляду власних уявлень про мужність, жіночність, відповідальність і силу. У результаті гендерні моделі можуть еволюціонувати, відображаючи нові соціальні реалії та потреби [3, с. 100].

Важливо враховувати, що процес соціального конструювання гендеру є взаємним і діалогічним. З одного боку, держава, медіа та громадські інституції транслують певні нормативні зразки поведінки, а з іншого самі громадяни активно інтерпретують і переосмислюють ці зразки. У період війни індивідуальний досвід часто стає джерелом нових моделей поведінки, які згодом можуть бути інституціоналізовані.

Суттєву роль у цьому процесі відіграє громадянська активність і волонтерський рух, які об'єднують людей незалежно від статі задля досягнення спільної мети. Спільна діяльність у сфері гуманітарної допомоги, оборони, підтримки постраждалих сприяє руйнуванню жорстких меж між чоловічими та жіночими обов'язками. У такому середовищі поступово формуються більш партнерські моделі взаємодії, засновані на взаємній повазі

та співпраці, що позитивно впливає на перспективи гендерної рівності в післявоєнний період [2, с. 385].

Отже, соціальне конструювання гендеру в умовах війни є складним і багаторівневим процесом, що поєднує трансформаційні зміни та ризики відтворення нерівності. Воєнний контекст водночас руйнує усталені стереотипи і породжує нові соціальні наративи, які впливають на формування гендерної ідентичності. Аналіз цих процесів дозволяє глибше зрозуміти, як суспільство адаптується до кризових викликів, та окреслити перспективи побудови більш справедливих і рівноправних гендерних відносин у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Дробович І. Лідерство українських жінок: на війні та після перемоги України. *Українська правда*. 2022. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/248335/>
2. Лук'янова Г. Ю. Гендерна проблематика в умовах дії правового режиму воєнного стану: аналіз ідеологічної складової державної політики та державного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 384–387.
3. Ніколайчук Г. Трансформація жіночих ролей в умовах війни. *Психологія: реальність і перспективи*. 2025. № 24. С. 99–105.
4. Самойленко Н. І., Сембрат А. Л. Гендерна соціалізація учнів початкової школи як фактор формування гендерних уявлень. URL: <file:///C:/Users/7/Downloads/3207.pdf>
5. Харченко О. Психологічний вплив війни на жінок в Україні. Київ : Видавництво «Психологія», 2023. С. 98–143.

УДК 35.08:159.923.2

Астаф'єва Дар'я,
*студентка IV курсу спеціальності 053 Психологія,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

Науковий керівник:

Бурлакова Ірина,
*професор кафедри психології,
доктор психологічних наук, професор,
НУ «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6043-4359>

МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах воєнного стану діяльність державних службовців відбувається в ситуації підвищеного психологічного навантаження, невизначеності та